

Slovesné a jmenné vyjadřování

V systému jazykových prostředků představuje sloveso základní stavební prvek ve větě. V kapitole o významu slov jsme si ukázali, že některá anglická slovesa mají široké významové jádro a že k přesnějšímu vyjádření významu jsou doplněna slovy *on*, *down*, *up* apod. V kapitole o tvaru slov jsme si zase ukázali, že hranice mezi slovními druhy nejsou v angličtině tak ostré jako v češtině. Oba tyto rysy angličtiny spojujeme s tendencí angličtiny k jmennému vyjadřování. Hlavní projevy této tendence můžeme ukázat ve dvou oblastech, v slovní zásobě a ve větné stavbě.

První typ představuje spojení typu *take aim at* 'zamířit na', *catch fire* 'chytit, začít hořet', *come home* 'pochopit, dojít' (*It suddenly came home to me what she meant by her remarks.* 'Najednou jsem pochopil/mi došlo ...'), v nichž se sloveso spojuje s podstatným jménem (bez členu) v jeden významový celek. Vazbu slovesa s podstatným jménem máme i ve spojeních *to have a swim* 'zaplavat si', *to take a bath* 'vykoupat se', o nichž jsme se zmínili v kapitole o tvaru anglických slov. Hlavním nositelem významu v nich je podstatné jméno. K prostředkům jmenného vyjadřování v angličtině patří i přídavná jména, např. *cut short* 'zkrátit', *get ready* 'připravit (se)', *be afraid* 'bát se' (spojení slovesa s přídavným jménem zde označuje stav nebo změnu stavu).

Ve všech příkladech uvedených v předešlém odstavci stálo české sloveso proti anglické kombinaci slovesa s jmenným výrazem, takže můžeme říci, že v češtině máme vyjadřování v těchto případech slovesné, kdežto v angličtině se projevuje tendence k vyjadřování jmennému. V jiných případech nemusí anglické vazbě 'sloveso + jmenný výraz' odpovídat české sloveso, ale rovněž vazba 'sloveso + jmenný prvek': *have a fear/horror of* 'velmi/strašně se bát, mít z něčeho hrůzu', *take pride in* 'být hrdý na'. Najdeme i případy, kdy v angličtině máme jenom sloveso a v češtině pro vyjádření stejného významu uijeme sloveso s příslovcem: *articulate* 'zřetelně/jasně mluvit/vyslovit, artikulovat', *grip* 'pevně uchopit'. Při srovnání českého a anglického textu najdeme ovšem více případů jmenného vyjadřování na anglické straně a navíc u slov, která patří k běžné slovní zásobě.

Druhou oblastí jmenného vyjadřování je stavba věty. Angličtina využívá v daleko větší míře jmenných slovesných tvarů, tj. infinitivů, gerundií a participií. U infinitivu pomáhá vyššímu využití i větší počet jeho tvarů. Zatímco v češtině máme jen dva infinitivy, *volat* a *být volán*, v angličtině jich máme šest: přítomné infinitivy *to call*, *to be called*, *to be calling* a minulé infinitivy *to have called*, *to have been called*, *to have been calling*. Stejně jako v češtině užívá se infinitiv po slovesech *moci*, *muset*, *chtít*: 'nemohu usnout' - *I can't fall asleep*, 'musíš odejít' - *you must leave*, 'chci zpívat' - *I want to sing*. Navíc se infinitiv v angličtině užívá ve větách, v nichž v češtině máme spojku *aby* nebo *že*: 'Chci, abys odešel.' - *I want you to leave*; 'Rozhodla se, že odejde' - *She decided to leave*; 'Je nutné, aby odešla.' - *It's necessary for her to leave*; 'Je dost starý na to, aby měl rozum.' - *He's old enough to know better*, 'Chodíme do školy, abychom se učili.' - *We go to school to learn*. Infinitiv bývá rovněž po

slovesech smyslového vnímání (*see, feel, hear*): 'Viděl jsem ho, jak otevřel dveře.' - *I saw him open the door*. U všech těchto příkladů a ještě u dalších typů vazeb zde neuvedených stojí proti anglickému infinitivu česká vedlejší věta s určitým slovesem (*odešel, měl*). V angličtině tedy máme díky infinitivu vyjadřování jmenné, zatímco v češtině vyjadřování slovesné.

Dalšími prostředky jmenného vyjadřování v angličtině jsou gerundia a participia. Gerundium a činné participium se tvoří pomocí koncovky *-ing*. Rozlišujeme gerundium a participium přítomné (*asking, being asked*) a perfektní (*having asked, having been asked*). Gerundium je slovesný tvar, a má proto některé slovesné vlastnosti: rozlišuje činný a trpný rod (*asking - being asked*), vyjadřuje současnost s dějem věty (přítomná gerundia - *She couldn't help crying* 'Nemohla si pomoci a plakala') nebo předčasnost (perfektní gerundia - *He denied having been there* 'Popřel, že tam byl'), může mít předmět (*The doctor began by measuring my pulse rate* '... začal tím, že mi změřil...') a může být určeno příslovcem (*He was ashamed of behaving so badly* 'Styděl se, že se chová tak špatně'). Gerundium má i vlastnosti jmenné. Stejně jako běžné podstatné jméno může mít před sebou předložku (*Don't be afraid of mice - Don't be afraid of asking for help*), přídavné jméno (*I hate these continual interruptions* 'Nemám rád to neustálé přerušování' - *I hate this continual hammering* '...tlučení kladivem') nebo zájmeno (*His description of the situation was very accurate* 'Jeho popis situace byl velmi přesný' - *His handling of the situation was very skilful* 'Situaci zvládl velmi obratně'). Poslední dva příklady současně ukazují, že gerundium může ve větě plnit stejné funkce jako podstatné jméno. *Hammering* je předmětem a *handling* podmětem věty. V češtině nemáme slovesný tvar, který by odpovídal anglickému gerundiu. Užívání gerundia si osvojíme tím,

že se naučíme, která slovesa (např. *finish, keep on, put off doing sth.*), podstatná jména (např. *importance of, plan for doing sth.*), a přídavná jména (např. *guilty of, used to, worth doing sth.*) vyžadují gerundium a které výrazy mohou mít jak vazbu s gerundiem, tak i s infinitivem a s jakým významovým rozdílem (např. *He loves singing in the bathroom. - I'd love to hear you sing.*).

Participiu na *-ing* odpovídají v češtině dva slovesné tvary: přechodník (*taking* 'bera, berouc, berouce', *having taken* 'vzav, vzavši, vzavše') a přídavné jméno slovesné (jen u přítomného participia: 'beroucí'). Participium na *-ing* bývá často ve funkci přechodníku a to znamená, že je nemůžeme do češtiny překládat zase přechodníkem, protože v češtině je tento tvar archaický.

Rozlišování gerundia a participia na *-ing* se nezdá být pro praktické účely, jako je výuka nebo překlady, nutné. Čas, který bychom věnovali nácviku rozlišování mezi těmito dvěma tvary, je lépe využít, když se věnujeme překládání tvarů na *-ing* do češtiny a když si upevňujeme znalost podmínek, za nichž se tvarů na *-ing* užívá. V dalším výkladu nebudeme mezi gerundiem a participiem rozlišovat, každý příklad je nicméně označen písmenem G nebo P, aby milovníci gramatických nuancí nebyli zklamáni.

České ekvivalenty tvarů na *-ing* můžeme rozdělit na jmenné a slovesné. Do první skupiny patří infinitiv - *Has it stopped raining yet?* (G) 'Přestalo už pršet?', slovesné podstatné jméno - *Wash your hands before eating* (G) 'Před jídlem si umyjte ruce', přídavné jméno - *I saw a girl sitting on a fence* (P) 'Viděl jsem děvče sedící na plotě' (nebo '...jak sedí...', což je překlad patřící do druhé, slovesné skupiny). Při jmenných ekvivalen-

tech v češtině nenacházíme mezi angličtinou a češtinou rozdíly z hlediska slovesného a jmenného vyjadřování. Častější jsou ovšem případy, kdy anglickému tvaru na *-ing* odpovídá česká věta s určitým slovesem. Uveďme si několik příkladů: *I regret not having told you earlier* (G) 'Lituji, že jsem vám to neřekl dříve' - *I remember posting the letter* (G) 'Pamatuji si, jak jsem dopis házel do schránky' - *Be careful when crossing the road* (P) 'Dávej pozor, až budeš přecházet silnici' - *Since returning home, he's been working in his father's business* (G) 'Od té doby, co se vrátil, pracuje v podniku svého otce' - *She felt her heart beating wildly* (P) 'Cítila, jak jí buší srdce' - *He stood there watching a train come in* (P) 'Stál tam a díval se, jak vlak vjel do stanice' - *Working or playing, John always wears tennis shoes* (P) 'Ať pracuje nebo hraje, má Jan vždycky na nohou tenisky' - *Knowing her taste, he was able to buy a gift that she would like* (P) 'Protože znal její vkus, mohl jí koupit dárek, který se jí bude líbit' - *Weather permitting, we'll go on a long hike tomorrow* (P) - 'Jestliže bude pěkně, půjdeme zítra na dlouhý výlet'.

Vazby s *-ing*ovými tvary výrazně přispívají k jmennému vyjadřování v angličtině. Najdeme je nejvíce v odborných textech, jsou však časté i v beletrii, vyskytují se i v pohádkách. Srovnáme-li české věty v uvedených příkladech s anglickými, vidíme, že anglické věty s neurčitými slovesnými tvary jsou kratší, jejich stavba je zhuštěna. Mluvíme proto o kondenzaci vět, neurčité tvary fungují jako kondenzátory, výsledkem jsou polovětné vazby. U některých polovětných vazeb vede jejich zhuštěnost k menší průhlednosti, např. *Being ill, John stayed at home*. Význam vazby *being ill* není okamžitě jasný, tak jako by byl u vedlejší věty *As he was ill*, poznáme ho až po přečtení zbytku věty *John stayed at home*.

